

Nasjonalt Minnested etter 22. Juli

Oversikt over innkomne innspill til program for forprosjekt og KORO's vurdering av disse.

Dato: September 25, 2023

Innkomne innspill

Orientering om høring av dokumentet «program for forprosjekt» er sendt til nasjonal støttegruppe etter 22.juli, AUF, 22. juli-senteret, Statsbygg, alle departementer, DSS, naboer, Oslo kommune og relevante fagmiljøer. I tillegg er saken delt i KORO's faste kanaler som Facebook og nyhetsbrev.

Da høringsfristen gikk ut 1.9.23 hadde KORO fått innspill fra følgende parter

- Den nasjonale støttegruppen etter 22. juli
- AUF
- 22. juli-senteret
- Statsbygg
- Justisdepartementet
- Finansdepartementet
- NTL, KDD
- Departementenes sikkerhets og serviceorganisasjon (DSS)
- Vestfold kunstsenter
- Norske billedkunstnere (NBK)
- Norsk institutt for kulturminneforskning, NIKU
- Guro Giske

I tabellen på de neste sidene er innkomne innspill oppsummert i venstre kolonne. I høyre kolonne framgår KOROS vurdering av innspillet, og om innspillet har medført endringer i program for forprosjekt.

I tillegg har vi fått svar fra en rekke aktører som har meldt at de ikke har innspill til programmet. De fremgår ikke av tabellen.

<p>Innspill</p>	<p>KOROs vurdering av innspillet og hvordan dette blir hensyntatt:</p>
<p>Nasjonal støttegruppe etter 22. juli, 01.09.23 Den nasjonale støttegruppen etter 22. juli (heretter kalt Støttegruppa) ble etablert i august 2011. Vi har et nasjonalt styre bestående av 10 faste medlemmer, pluss 9 fylkeslag. AUF er representert ved ett fast styremedlem. Støttegruppen har 1.886 registrerte medlemmer. Støttegruppen nasjonalt har en ansatt generalsekretær. Alt øvrig arbeid i Støttegruppen er basert på frivillig innsats fra de berørte selv. Støttegruppens formål er å ivareta og fremme etterlatte, overlevende, pårørende og berørtes interesser etter bombingene av regjeringskvartalet og massakren på Utøya 22. juli 2011. Støttegruppen har følgende innspill og presiseringer til programmet for forprosjektet. Der hvor våre innspill relaterer seg til spesifikke kapitler i planprogrammet er det angitt. For øvrig henviser våre innspill også til planprogrammet som helhet.</p> <p>Om regjeringskvartalet som nasjonalt minnested Støttegruppen ser på området i tilknytning til Høyblokken i Regjeringskvartalet og 22.juli-senteret på Johan Nygaardsvolds plass som ett riktig valg for et minnested i Regjeringskvartalet. Det var i Regjeringskvartalet den første delen av terrorangrepet 22.juli 2011 fant sted. Vi mener det vil bli et verdig sted med rom for minne, refleksjon og læring, både for nåværende og kommende generasjoner. Et permanent minnested i Regjeringskvartalet er også en viktig videreføring av det midlertidige minnestedet som har stått i Regjeringskvartalet siden 2017. Her kan vi minnes de 69 som ble drept på Utøya og de 8 i Regjeringskvartalet under terrorhandlingene 22/7-11. Samspillet mellom minnested og 22.juli-senteret vil også være viktig.</p> <p>Et nasjonalt minnested i Regjeringskvartalet mener vi vil oppleves som et meningsfullt sted. Mange berørte oppsøker Regjeringskvartalet allerede for å besøke det midlertidige minnestedet. Det foregår også årlige minnemarkeringer ved det midlertidige minnestedet hvert år 22.juli, samt at det også finner sted markeringer ved statsbesøk og andre internasjonale besøk. Minnestedet i Regjeringskvartalet vil understreke forbindelsen mellom hendelsene i Oslo og på</p>	<p>Nasjonale støttegruppe er en sentral aktør i arbeidet med minnested etter 22.juli. At nasjonal støttegruppe er så godt organisert bidrar også til at KORO når ut til berørte og interesserte. Støttegruppen tar selv initiativ til at KORO orienterer om arbeidet i egnede fora og det er veldig nyttig for KOROs forankringsarbeid.</p> <p>Minnestedets sentrale plassering i nytt regjeringskvartal er betydningsfull, og det er bra at støttegruppen mener dette er en god og relevant plassering. Stedet har en åstedsdimensjon, men også regjeringskvartalets funksjon som en sentral demokratisk institusjon - som nettopp var målet for terrorangrepet gir stedet betydningslag og gjør minnestedets plassering meningsfull. Dermed er både samspillet med 22. juli-senteret, men også med regjeringskvartalet som arbeidsplass og demokratiske funksjon vesentlig.</p> <p>Siden 2017 har støttegruppen erfaring med betydningen og bruk av et nasjonalt minnested i regjeringskvartalet, og erfaringene fra det midlertidige minnestedet er viktige inn i dette arbeidet.</p> <p>Hvordan markeringer har vært gjennomført fram til nå gir nyttig innsikt, og det er viktig at juryen vurderer hvordan markeringer og bruk trolig blir ved det permanente minnestedet.</p>

<p>Utøya, og bli en del av en helhet hvor minne og læring om hendelsene 22. juli 2011 skjer i direkte forbindelse med stedene der terrorangrepene fant sted. Et minneste i Regjeringskvartalet blir dermed siste ledd i en minne- og læringsforbindelse fra 22. juli-senteret. Minneste på Utøyakaia, læringssenteret «Hegnhuset» og minneste «Lysningen», begge på Utøya, og fremtidig permanent minneste i Regjeringskvartalet. En slik plassering vil være i tråd med internasjonal praksis, hvor minneste plasseres på steder med direkte tilknytning til hendelsen som skal minnes.</p> <p>Erfaringer fra tidligere prosesser Den opprivende diskusjonen rundt Sørbråten, og så Utøyakaia, både når det gjelder lokalisering og utforming har vært en stor belastning på mange berørte. Belastningen har spesielt vært stor og krevende for våre tillitsvalgte styremedlemmer og fylkesledere som måtte forholde seg til diskusjonen over flere år. Belastningen var til tider vært uforsvarlig høy på allerede sterkt pregede etterlatte og overlevende som er forandret for alltid. Diskusjonene var også til tider vært uverdige og ga mange en vond følelse av at minneste skulle skyves bort fra der det skjedde og massakren på Utøya skulle glemmes eller fortrenkes.</p> <p>Vi må unngå en slik prosess knyttet til det permanente minneste i Regjeringskvartalet. Støttegruppen mener det er gjort gode grep fra KDD, Statsbygg og KORO i plassering av permanent minneste i tilknytning til 22.juli-senteret som skal bygges i samme område på Johan Nygaardsvolds plass. Ved en slik plassering vil minneste ligge på motsatt side av inngangen ansatte og besøkende bruker til Høyblokka, og vil dermed ivareta hensyn noen ansatte har tydeliggjort knyttet til beliggenhet.</p> <p>De som ble drept den dagen skal minnes med verdighet og historien om 22. juli skal gjenfortelles til kommende generasjoner. På samme måte som på Utøya og på Utøyakaia må minneste ha en synlig plass, og ikke på noen måte «gjemmes bort». Det vil bety det samme som at man vil gjemme bort terrorangrepet og minne om de som ble drept, ble skadd og på andre måter er berørt av det største terrorangrepet etter 2.verdenskrig.</p>	<p>DSS har i sin kommentar påpekt praktiske forhold ved markeringer. Både praktiske hensyn, men også mer rituell karakter og hvordan minneste vil oppleves både ved markeringer og ellers blir et viktig tema for juryen.</p> <p>Nettopp at minneste ikke blir stående alene, men virker sammen med senteret og resten av regjeringskvartalet er helt sentralt. Dette er også trukket fram i innspillet fra NIKU. Sammenhengen med 22. juli-senteret, regjeringskvartalet, bylandskapet- og Utøya er betydningsfull, og vil bli en del av det juryen må vektlegge i sine samtaler og vurderinger.</p> <p>KORO er klar over at mange berørte har opplevd store belastninger knyttet til tidligere prosesser- og vi vil forsøke å unngå belastende diskusjoner så langt det lar seg gjøre. I kommunikasjonsplanen (kap 3) skriver vi at «<i>offentlig debatt som preges av motsetninger, kan erfaringsmessig oppleves belastende for dem som er direkte berørt</i>». Å balansere dette hensynet og samtidig sikre åpenhet og dialog med en større offentlighet vil vektlegges av KORO i alt kommunikasjons- og formidlingsarbeid. KORO's mål er å bidra til å skape offentlig kunnskap og samtale om nasjonalt minneste, og bidra til å skape gode relasjoner med etterlatte, ansatte i regjeringskvartalet og andre berørte.</p> <p>Plasseringen vil gjøre at minneste står i en meningsfull sammenheng med den nye inngangen til 22. juli-senteret. At denne plasseringen også gjør at ansattes innganger ligger på andre steder mener vi gir minneste handlingsrom. Det er likevel en fin kvalitet at mange vil nettopp passere minneste som en del av sitt daglige virke- slik det i dag gjøres ved det midlertidige minneste.</p> <p>Minneste skal bli et betydningsfullt sted å samles, minnes og reflektere for oss som samfunn, for alle berørte, og for de som mistet sine nære. Det vil få en synlig plass og sentral plassering og skal ikke gjemmes bort. Konkurransen vil gi mange forslag til svar på hvordan minneste vil se ut, og juryens samtaler og vurdering av de ulike forslagene sett opp mot føringer og hensyn (ref kap 7) blir viktig.</p>
--	--

<p>Involveringsprosessen Støttegruppen vil allerede på dette tidspunktet gi ros til KORO og KDD for god involvering, informasjon og oppfølging i planprosessen. Både AUF og Støttegruppen ser det som viktig, og riktig, at begge organisasjonene har med en representant hver i arbeidsgruppe og jury.</p> <p>De krevende erfaringene som er gjort etter prosessen med minnstedet på Sørbråten og Utøyakaia må vi lære av. Derfor er involveringsprosessen av kritisk viktighet og må tillegges stor vekt fremover. Det mener vi så langt at KORO og KDD ivaretar.</p> <p>Utforming av minnstedet Vår oppfatning er at det er den fremlagte planen for program for forprosjekt er god, og ivaretar behov for historisk kontekst, betydning av minnstedet, plan for forankring, medvirkning, kommunikasjon og formidling, samt informasjon om konkurranseprosessen. Støttegruppa håper våre synspunktet blir tillagt vekt, og ser frem til en involverende fase som vil resultere i et verdig og vakkert minnsted i Regjeringskvartalet.</p>	<p>KORO og KDD setter pris på denne tilbakemeldingen – som også forplikter oss i det videre arbeidet. Vi vil fortsette å legge stor vekt på forankring og involvering.</p>
<p>AUF Auf har ikke et eget innspill til programmet, men stiller fullt ut bak innholdet i innspillet fra nasjonal støttegruppe</p>	<p>Tas til orientering. Innspillet fra støttegruppen er vurdert over.</p>
<p>22. juli-senteret, 25.08.23: Først og fremst synes vi det er et velskrevet og tydelig dokument, og vi har kun et par innspill fra 22. juli-senterets side. 2.1 Oppdraget av Kommunal- og distriktsdepartementet, under overordnet mål (s.7) Innspill 1: I punkt 2 foreslår vi at målsetningen «minnstedet er til minne om de drepte» bør stå for seg selv som eget punkt, og ikke del av målsetningen om refleksjon. Målet om refleksjon om årsaker og konsekvenser er også et viktig punkt, men altså deles opp. Innspill 2: I punkt 3 blir det veldig åstedsspesifikt i hvilke grupper minnstedet er for, og ordlyden gir kanskje inntrykk for de som ønsker å svare på utlysningen at det er minnsted mer for regjeringskvartalet enn for Utøya. Balansen mellom åstedene er veldig viktig i alle ordlyder.</p>	<p>Som et minne og lærings- senter som formidler kunnskap om terrorangrepet i regjeringskvartalet og på Utøya er 22. juli-senteret sentral i arbeidet med minnstedet.</p> <p>KORO tar innspillene fra senteret inn i arbeidet og deler føring, punkt 2, slik at dette blir to særegne føringer. Dette innebærer at vi får totalt 6 føringer.</p> <p>For å hensynta innspillet om en god balanse mellom åstedene legger vi til ordet «venner» som vil favne terrorangrepet på Utøya bedre.</p>
<p>Statsbygg, 15.08 Statsbyggs innspill er gitt som kommentarer i</p>	<p>Statsbygg er en viktig aktør og samarbeidspartner både fordi minnstedet skal realiseres på Statsbyggs eiendom, i et</p>

<p>selve dokumentet. Kommentarene gjelder kap. 1, 2, 7, 8 og 9 og kan oppsummeres slik:</p> <p>Om involvering av Statsbygg</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hvis SB skal overta fase 2 må vi ha en aktiv rolle i å planlegge fremdrift, budsjett og gjennomførings- modell, slik at dette er omforent for fase 2 starter opp. - Vi legger til grunn at Statsbygg involveres som jurystøtte. KORO må huske å ta med kostnader til rådgivning i budsjettet sitt. Om KORO vil benytte Statsbygg, TU eller entreprenør bør de kalkulere inn timeforbruk for dette. - I både fase 2 og avslutning kan det være klokt at SB Drift/Eiendom er med i gruppen som deltar fra Statsbygg slik at driftsfasen kan vurderes sammen med andre hensyn av byggeteknisk art. <p>Om økonomi og fase 2:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hvis det allerede nå er satt en økonomisk ramme for produksjonen av kunstverket/minnesteedet bør det vurderes om økonomi skal inn som en forutsetning sammen med fysiske og stedlige forutsetninger. <p>Statsbygg ønsker å gjøre oppmerksom på at det ikke ligger noen midler inne i eksisterende bevilgninger til prosjektering eller bygging av permanent minneste i byromsentreprise (K205). Dersom prosjekt nytt regjeringskvartal skal bekoste hele eller deler av tiltaket må det en ny bevilgning til dette.</p> <p>Om fysiske forutsetninger:</p> <p>Innenfor bestemmelsesområde 15 er det også utrykningsvei for brannbil, som må henyntas.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Survivor tree bør plantes der det har best mulighet for å overleve <p>Om kunst i 22JS</p> <ul style="list-style-type: none"> - Statsbygg har gitt KORO oppdrag om kunstprosjekt i 22.juli- senteret (ihht kongelig resolusjon) og er positive til at minnesteet og kunstoppdraget for 22.JS ses i sammenheng. 	<p>pågående statlig byggeprosjekt- og fordi det kanskje blir Statsbygg som får ansvar for bygging, drift og vedlikehold.</p> <p>Om involvering av Statsbygg:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Statsbygg må ha en aktiv rolle i konkurranseprosessen slik det framgår av kapitlene 9.2, 9.3 og 9.4. - Statsbygg, TU og entreprenører vil fungere som jurystøtte underveis og dette er hensyntatt i KORO's budsjetter. Opplegg og ressurser i konkurransefasen må planlegges i detalj sammen med Statsbygg, og KORO vil ta initiativ til dette ila høsten 2023. - Involvering av drift/eiendom er et viktig innspill, og vi legger inn innspillet fra Statsbygg i kap 9.3. <p>Om økonomi og fase 2:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Økonomi og gjennomførbarhet er viktig forutsetninger, og det er satt en foreløpig ramme» på 65 millioner for hele prosjektet, jfr oppdragsbrev 28.6.23 og kap 2.4. Forslagene må være mulig å realisere innenfor den økonomiske rammen som besluttes, slik det framgår av kap 8.2, og vurdering av dette blir en del av trinn 2 av konkurransen. - Oppdragsbrev fra KDD (28.6.23) sier at: <i>«grensesnittet mellom hva som skal bekostes av henholdsvis minnesteedet og prosjekt nytt regjeringskvartal må defineres i forprosjektet i samarbeid mellom Statsbygg, KORO og departementet»</i>. KORO tar for øvrig merknaden fra Statsbygg til orientering. <p>Om fysiske forutsetninger:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dette er nyttig informasjon vi legger inn i kap 8.3 Det må også komme frem av materialet som er bestilt av TU (K205) som vedlegg til konkurransegrunnlag. - Det er en forutsetning at Survivor tree får gode levekår, utover dette kan andre hensyn (som minne, sammenheng) også legges til grunn for plassering.
<p>Justisdepartementet, 25.08.23</p> <p>Departementet har forelagt høringen for våre tillitsvalgte og hovedverneombudet, som har kommet med sine innspill til programmet:</p> <p>Høringsnotatet får frem ulike viktige hensyn og behovet for en god prosess. Det oppleves som positivt at det er lagt opp til god involvering av departementet gjennom prosessen, og at vi får mulighet til å komme med innspill.</p>	<p>Justisdepartementet blir en nær, fysisk nabo når de flytter tilbake til høyblokken. Justisdepartementet er også et av departementene som var direkte rammet av terrorhendelsene 22. juli. I tillegg er flere av departementets ansvarsområder på ulik måte nært knyttet til 22. juli. Det er derfor fint og viktig at departementet mener at det så langt er lagt opp til en god prosess for involvering. Vi ser det som verdifullt å fortsette den direkte</p>

<p>Justis- og beredskapsdepartementet blir en nær, fysisk nabo når departementet flytter til høyblokken, samtidig som departementet var særlig rammet av terrorhandlingene. Det er viktig at 22. juli 2011 ikke blir glemt, men det er også viktig å slippe påtrengende påminnelser i arbeidshverdagen. Vi foreslår at hensynet til departementsansattes arbeidshverdag omtales som et viktig hensyn som vil vektlegges, i punkt 8.2.</p> <p>Departementet ønsker å få mulighet til å komme med innspill til forslag til minnsted, dvs. kunstverk, når det foreligger. Det er videre viktig å hensynta at den fysiske installasjonen ikke bør være for store/ruvende/prangende, selv om det skal være plass til markeringer og seremonier på minnstedet. Det kan være en idé å invitere de som skal utforme minnstedet opp i høyblokka, slik at de kan få et inntrykk av hvordan minnesmerket kan komme til å se ut fra JDs arbeidsplasser, og om det er mulig med noen form for skjerming.</p> <p>Videre er det viktig at det oppleves som trygt, og at sikkerhetshensyn ivaretas i prosessen.</p>	<p>dialogen med departementet, i tillegg til kanaler som prosjektråd og brukerråd. Å balansere hensynet mellom minne og videre liv på en god måte slik det er beskrevet i kap 7.1 er vesentlig og forholdet er etter KORO's syn langt på vei ivarettatt gjennom hensynet «kontekst og stedsforståelse» (kap 8.2). På bakgrunn av innspillet fra JD legger vi «ansattes arbeidshverdag» til dette hensynet.</p> <p>UNIO spilte inn før høring at føringene for arbeidet bør tydeliggjøre at «minnstedet også skal være for de som mistet gode kollegaer og en trygg arbeidsplass». Dette gjelder blant annet justisdepartementet, og innspillet er tatt med i føringene. Når det gjelder utformingen og kommentarer om størrelse og skjerming må dette ønsket veies mot andre hensyn. Se blant annet innspillet fra Nasjonal støttegruppe om at minnstedet ikke må «gjemmes bort», og NTLs innspill om at minnstedet bør være synlig. KORO mener denne balansen er ivarettatt i føring om kontekst og stedsforståelse- og at det blir juryens oppgave å vurdere hvordan minnstedet vil virke i sin sammenheng i hvert konkrete forslag. KORO vil uansett sørge for at konkurransefasen foregår slik at departementet kan komme med innspill før juryen fatter sin beslutning. Vi vil kontakte departementet for å planlegge dette godt. Forslaget om at konkurransedeltagerne får komme opp i Høyblokka for å oppleve minnstedets sammenheng og omgivelser er en god idé, og KORO vil avtale dette med Statsbygg.</p>
<p>Finansdepartementet, 30.08.23</p> <p>Dette ser ut til å være en god prosess med jury og konkurranse. Fokuset på involvering, også med departementene, er bra i alle stegene av prosessen. Viktig er at departementene, når de involveres, sørger for at dette kommer ut til ansatte og tydelig viser frem informasjon om prosess, alternativer og muligheter for utvikling. Derfor har vi satt KDD på kopi i dette svarbrevet. Vi ønsker dere lykke til videre.</p>	<p>Innspillet fra finansdepartementet tas til orientering.</p> <p>Hvordan informasjon til departementene kan kommuniseres til samtlige ansatte på en god måte er et viktig forhold, og kanaler for informasjon vil vurderes. Departementene oppfordres også til å komme med forespørsler om dialog, møter eller orienteringer dersom de opplever behov.</p>
<p>NTL-KDD, ettersendt 6.9.23</p> <p>NTL- KDD gir støtte til innretningen på programmet for forprosjektet. Programmet ivaretar både hensynet til berørte og samfunnet, og det ser fremover. Begge deler er viktig. Læring er vesentlig å integrere, og det er gjort ved koblingen mellom minnstedet og læringssenteret. Lokasjon er også viktig - minnstedet må ha en synlig tilstedeværelse i</p>	<p>Innspillet tas til orientering.</p> <p>NTL påpeker noe av det samme som kommer frem i støttegruppens innspill: med forventning om en synlig tilstedeværelse- og godt integrert i det nye regjeringskvartalet.</p>

<p>det nye regjeringskvartalet - og dette er også ivarettatt i integreringen i det nye kvartalet. Det er gjort et godt og grundig arbeid med programmet for forprosjekt. NTL har også formidlet forslaget bredt, til avdelingskontakter og styret, og bedt om innspill - særlig med omtanke for de som ble berørt. Det har ikke kommet særskilte merknader, og vi tolker dette som bred enighet om at forslaget er godt.</p>	<p>KORO setter pris på at NTL har formidlet høringen til egne medlemmer. Dersom vi skal oppnå god forankring er vi avhengig av at tillitsvalgte og oppnevnte representanter deler videre, eller henvender seg til KORO med forespørsel om mer dialog.</p>
<p>Departementenes sikkerhets og serviceorganisasjon (DSS), 31.08.23 Vi i DSS har lest gjennom programmet for forprosjekt for Minnesteid etter 22.juli i regjeringskvartalet og har følgende kommentarer.</p> <p>I kapittel 8 kommer det godt frem at minnesteid skal kunne benyttes til markeringer og kransenedleggelse. DSS mener det bør presiseres at ved disse markeringene så etableres det scene for talere og musikere, samt navneopplesning i forkant av dette minnesteidet. Det må derfor settes av plass til å rigge opp en scene, og tas hensyn til med tanke på utformingen at det skal utplasseres scene på et stabilt underlag. (Anslått arealbehov 10x4m.) Sceneområdet bør plasseres slik at det er rom for mest mulig stående publikum med fri sikt til scenen. Det gjelder også kameraer, det må være mulig å plassere ut kameraplattinger (i publikumsområdet – frontalt i retning scene) og høytaler-stativer (på hver side av scenen) på plant og stabilt underlag. Med tanke på avsatt plass for publikum/folkemengder i forbindelse med markeringer og demonstrasjoner bør den plasseres slik at det i minst mulig grad kommer til hinder for trafikken i Akersgata med tanke på 37-bussen og annen nyttetraffikk. Det vil være behov for å kunne kjøre inn med varebil/lett lastebil med scene og annet teknisk utstyr på området, uten at det kommer i konflikt/ødelegger kunst/minnesteid.</p> <p>Med tanke på forventning til involvering og hvilket informasjonsbehov DSS har, bør dere være ekstra oppmerksomme på informasjon også til departementsansatte og DSS-ansatte. Her kan prosjektet bruke depweb (departementsfelleskapets intranett), i tillegg til kanalene som nevnes i høringen.</p>	<p>DSS sine erfaringer med å gjennomføre markeringer er svært verdifulle å ha med. KORO vil ta kontakt med DSS slik at denne kunnskapen kan formidles på en god måte inn i konkurransen.</p> <p>En del av juryens oppgave blir også å vurdere hvordan minnemarkeringer kan gjennomføres ved de ulike forslagene- og hvilke muligheter og begrensninger forslagene gis. Her vil vi også ta DSS med på råd.</p> <p>KORO og KDD legger stor vekt på involvering av departementsansatte og DSS ansatte, og det er et godt forslag å bruke depweb som kanal for å nå alle ansatte, og vi har skrevet dette inn i programmet. KORO vil drøfte dette underveis med KDD og sammen foreslå når det er lurt å bruk denne kanalen.</p>
<p>Vestfold kunstsenter, 30.8.23</p> <p>Om kap 2.3. Jury og jurystøtte Det bør offentlig utlyses de plasser som er</p>	<p>KORO har forståelse for ønsket om en utlysning av juryplasser. I denne konkurransen er juryen oppnevnt av KORO etter å ha drøftet</p>

<p>forbeholdt kunstfaglig kompetanse slik at kunstfeltet er gitt en mulighet til å sende sitt navn for vurdering</p> <p>Det virker unødvendig rigid å oppnevne jurystøtte. En jury kan når som helst hente inn faglig kompetanse de selv ikke har etter eget ønske og behov. Det trengs ikke en egen formell bistandgruppe annet enn juryens sekretariat.</p> <p>Om kap 2.4. Økonomiske forutsetninger Budsjetfordeling mellom fase 1 og 2 må snus rundt. Det er unaturlig i et så stort prosjekt å sette av større midler til juryering og planlegging enn bygging og kunst. Det bør være et formål at mest mulig av midler som settes av til kunst går til kunst form av fysiske kunstverk</p> <p>Om kap 9.1. Åpen utlysning og prekvalifisering Det er svært positivt at KORO vil lyse ut åpen prekvalifisering, og helt nødvendig for en utsmykking av en viss størrelse. Vårt ønske er at KORO i større grad gjennomfører åpne prekvalifiseringer</p> <p>Det fremgår ikke hvem i KORO som vurderer de innkomne søknadene om prekvalifisering og hva utsilingskriteriene er. Det anbefales at man lyser ut åpnet om en gruppe kunstkonsulenter til dette oppdraget.</p> <p>En konkurranse av denne størrelsen bør ha både åpen utlysning av konsulent, jury og kunstner.</p>	<p>mandat og sammensetning med KDD som oppdragsgivende departement. Det er kun AUF og støttegruppen som er invitert til å gjøre representative oppnevnelser. Jurysammensetningen skal ivareta oppdragets mange ulike hensyn. Når det gjelder den kunstfaglige kompetansen i juryen er denne representert både gjennom KOROs egne kuratorer, og relevante fagpersoner fra forskning og praksis. Det er i tråd med praksis fra tidligere konkurranser at KOROs kuratorer deltar i juryering. KOROs deltakelse i juryen bidrar til dialogen mellom KOROs prosess, kunnskapsproduksjon og forankringsarbeid på den ene side, og juryens arbeid på den andre.</p> <p>KORO tar innspillet til orientering, og deler synet på at vi kan hente inn ekstern bistand. I denne saken har det vært viktig å formidle at det er en rekke hensyn som skal ivaretas- og at ikke alle hensyn eller fagområder må være representert i juryen- og være konkrete på hvilke områder dette gjelder.</p> <p>Budsjettet innebærer at det brukes 14,5 mnok på konkurranse, juryering og planlegging, og 50 mnok på bygging og kunst. Vi går ut fra at innspillet dermed er hensyntatt.</p> <p>KORO setter pris på at kunstsenteret er positivt til konkurranseform, og håper kunstsentrene vil bidra til å spre invitasjonen til relevante deltagere.</p> <p>KORO ved kurator og fagfeller vil gjøre denne jobben, og levere en faglig innstilling til jury. Kvalifikasjonskrav og vurderingskriterier går fram av invitasjon til prekvalifisering.</p> <p>KORO har forståelse for dette synet, men vil samtidig påpeke at en konkurranse av denne karakteren har en rekke hensyn som skal balanseres- og som vi mener blir bedre ivaretatt på andre måter. KORO gjennomfører et omfattende forankringsopplegg og det er avgjørende at den kunnskapen er en godt integrert del av konkurransegjennomføringen,</p>
<p>Norske billedkunstnere, 01.09.23 – NBK mener ikke noe om det kunstneriske eller kuratoriske programmet, men vi er mener at forankring av kunstprosjektet og prosessen er vesentlig, slik det også er formulert i programmet.</p>	<p>Tas til orientering</p>

<p>– Det er bra med åpen prekvalifisering slik det går fram av punkt 9.1, og at utlysningen når bredt ut.</p> <p>– Som fagorganisasjon er NBK opptatt av at kunstnere som inviteres til de lukkede konkurransene i trinn 1 og 2 har tydelige kontrakter.</p> <p>– NBK mener at juryen bør ha en sammensetning med bredest mulig kunstfaglig kompetanse, og at det bør være minst ett jurymedlem som er kunstner. Kunstnere har en praktisk erfaring og tilnærming til kreative prosesser, og det å skape kunst, som vil være nyttig kompetanse i en jury.</p>	<p>KORO setter pris på at NBK er positive til konkurranseform, og håper NBK vil bidra til å spre invitasjonen til relevante deltagere.</p> <p>KORO vil sørge for tydelige kontrakter og ryddige forhold.</p> <p>KORO deler NBKs syn på at utøvende kunstnere sitter med en verdifull erfaring, og vi er glade for å ha med en utøvende kunstner i juryen. Det kan også bli aktuelt å invitere andre kunstnere inn som jurystøtte, avhengig av hvilke forslag vi kommer og hva juryene evt trenger støtte til å vurdere.</p>
<p>Norsk institutt for kulturminneforskning, NIKU, 1.9.2023 ved/ Torgrim Sneve Guttormsen og Sveinung Krokann Berg, Avdeling for Kulturarv og samfunn,</p> <p>NIKU ønsker programmet for forprosjektet Nasjonalt minnested etter 22.juli velkommen og takker for anledningen til å komme med et høringsinnspill til den. Vi er grunnleggende positive til innholdet, og mener at den speiler riktige prioriteringer og gode prosesser i forprosjektet og det videre arbeidet. Vi har for øvrig noen innspill som kan være et grunnlag for videre diskusjoner og avklaringer i forprosjektfasen.</p> <p>Vår overordnede kommentar er at det er viktig å ta hensyn til sammenhengen mellom de forskjellige elementene i regjeringkvartalet – skulpturer og andre installasjoner, inkludert spor som er vitner utfra en åstedsdimensjon, 22.juli-senteret, samspillet mellom det minneseremonielle rommet og byrommet osv. – og hvorvidt og på hvilke måter denne helheten og kompleksiteten inngår i konkurransegrunnlaget for utformingen av nasjonalt minnested etter 22.juli. I dette inngår en problemstilling om hvilken funksjon det midlertidige minnestedet og dets monument så vel som andre minnespor skal ha som uttrykk for tidligere ‘stages of memory’ i tilknytning til bruken og oppfatningene om det nye regjeringkvartalet. En kartoversikt med informasjon av minnelandskapet påført alle spor bør ligge til grunn for konkurransegrunnlaget (jfr.s.34-35).</p> <p>Målet om å skape et regjeringskvartal, inkludert et minnelandskap, som viser «en dynamisk balanse mellom minne, historie og videre liv» (s.33) mener vi bør løftes</p>	<p>Tas til orientering</p> <p>KORO er enig i denne betraktningen, og forholdet er belyst i kap 7.2. Her fremkommer det at Statsbyggs kartlegging av minnespor skal formidles konkurransedeltagerne. Denne kartleggingen er utført av NIKU og KORO vil ta initiativ til dialog med NIKU om hvordan dette materialet kan formidles konkurransedeltagerne og jury på en god måte.</p> <p>Forslaget om en kartoversikt er for eksempel et konstruktivt forslag som vil kunne gi nyttig og tilgjengelig informasjon for mange. KORO vil følge opp dette innspillet i utarbeidelse av konkurransegrunnlag.</p> <p>Vi deler synet på at det er viktig å løfte fram dette bedre- og har utdypet dette i innledning,</p>

<p>mer frem i programmet.</p> <p>Ut fra disse overordnede hensynene mener vi det er et veldig godt grep med en juriesammensetning som inkluderer både kunst- og minnefaglig ekspertise i tillegg til interessegrupper og berørte, slik det går frem av forslag til programmet (side 8). Vi mener det bør presiseres at også byplanekspertise bør være representert i juryens eller jurystøttens sammensetning.</p> <p>Vi mener at programmet legger godt til rette for ulike tiltak til medvirkningsprosesser i utformingen av nasjonalt minneste etter 22.juli. En kunnskapsserie synes vi er et særdeles godt tiltak for å inkludere og øke kunnskapen om og skape konsensus for både prosess og resultat. Kunnskapsserien kan være en møteplass ikke bare mellom fagekspertise og publikum, men også mellom fagekspertise innen kunst, minne, kulturminne, arkitektur, planlegging osv. som styrker tverrfaglige tilnærminger til prosjektet.</p> <p>Vi har i tillegg noen spesifikke kommentarer til teksten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • S 7: Under føringer som skal legges til grunn for arbeid fremgår det under pkt 1 at minneste skal ha kunstnerisk integritet. Hvordan sikres kunstnerisk integritet/frihet? Jfr. Dahlbergs 'Memory Wound' og Bairds maleri der rammevilkår medfører at kunstnerisk integritet utfordres. • S 7: pkt 3. Det nasjonale minneste er for 'alle'. Dette gjentas flere steder i teksten. Forståelig intensjon, men hva med at dette kan bli omstridt og fortsatt knyttes til forholdet offer/terrorist og grunnlaget for hendelsen? Jfr. 10-året som har gått finnes fortsatt tankegodset som utløste terrorangrepet. • I kapittel 7.3 omtales 22.juli-landskapet i regjeringskvartalet. Hva er forholdet mellom kunst, kulturminne og minne i dette kapitlet? Utvalget av spor virker noe tilfeldig. Er ikke for eksempel 'Måken' og 'Fiskerne' en del av 22.juli-landskapet? På tilsvarende vis om kapittel 6 der det vises noen eksempler på hvordan minneste er løst. Det er en fin referanseramme, men er Jumana Manna (s 31) egentlig et minneste eller er den med som følge av sin lokalisering i regjeringskvartalet? Eksempelene som er vist har en dominerende kunstfaglig 	<p>kap 1. Det blir også viktig å fremheve dette forholdet i øvrig materiale som kommuniseres.</p> <p>Juryen har ikke formell byplankompetanse, men er tverrfaglig satt sammen for å dekke ulike relevante fag, hensyn og perspektiver. KORO mener at rom- og stedsforståelse er viktigere enn byplankompetanse- og denne er godt representert ved flere av jurydeltagerne, blant annet gjennom arkitekturkompetanse hos avdelingsdirektør i Statsbygg, men også hos de kunstfaglige. Byplankompetanse er ellers med i prosjektets organisasjon og sånn sett godt ivaretatt. Øvrig fagkompetanse kan hentes inn som jurystøtte etter behov</p> <p>At NIKU mener kunnskapsserien er et særdeles godt tiltak er et verdifullt innspill. At fagmiljøene selv ser behov for møteplasser og samtale på tvers av fag, er vesentlig for at serien skal være relevant, og fylle en funksjon. Også andre fagmiljøer har uttrykt forventning til serien.</p> <p>Dette er at av spørsmålene som juryen vil ha med seg inn i sine samtaler. Kunstnerisk integritet er en tydelig forutsetning, men hva dette betyr i praksis, og hvordan forslagene blir møtt av offentligheten og berørte blir også en del av juryens vurderinger.</p> <p>Med «alle», menes at minneste ikke skal være ekskluderende, eller innskrenkende overfor hvem som kan komme dit. At «alle» er velkomne er likevel ikke til hinder for at minneste bygger på et verdigrunnlag som vi vet ikke deles av alle.</p> <p>Kap. 7.3 og det som omtales som 22.juli landskapet har ikke til hensikt å gi en komplett oversikt. Vi er enig i at «Fiskerne» og «Måken» er sentrale verk som bør nevnes, og legger disse til. Ellers er ikke kapitlene utfyllende, men vil utdypes for konkurransedeltagerne. Forslaget om et kart- (ref over) er et godt innspill vi tar med oss</p> <p>På samme måte som i kap 7.3 er ikke referansene i kap. 6 på noen måte ment å gi en komplett oversikt, og vi har forståelse over at det kan være delte meninger om utvalget. Vi</p>
---	--

<p>referanseramme, men eksempler på de komplekse minnelandskapene etter terrorisme slik som Ground Zero, Oklahoma Memorial Ground, Madrid memorial; Bologna memorial osv er i liten grad nevnt selv om de til sammen vil utgjøre en sentral referanseramme for utformingen av et nasjonalt minneste etter 22.juli.</p> <ul style="list-style-type: none"> • I kapittel 8.2 listes opp andre viktige hensyn som vil vektlegges. Kan det være aktuelt å forberede seg på at også et minneste kan være omstridt? Hva med potensialet for hærverk? Hva med at dette kan bli et sted for demonstrasjoner? Trenger minneste noen form for beskyttelse? Skal robusthet være et hensyn? Eller vil alle påpekninger/påminnelser om slike hensyn kun være en 'invitasjon' til at dette er en mulighet? Vi lar spørsmålene stå åpent for vurdering i det videre arbeidet med forprosjektet. <p>Til slutt vil vi ønske KORO lykke til med dette viktige arbeidet i regjeringskvartalet.</p>	<p>har ønsket å vise til noen andre eksempler enn KORO kunstplan fra 2013, men det er samtidig noen referanseverk man ikke kommer utenom. En rekke andre verk, inkludert de NIKU nevner er med som referanseramme, og kan løftes fram for eksempel gjennom kunnskapsserien. Når det gjelder kommentaren om at Mannas prosjekt ikke er et minneste, vil vi skrive dette klarere. Det har like fullt noen av kvalitetene vi søker etter i minneste, og hører derfor hjemme blant referansene slik vi ser det.</p> <p>KORO tar med seg spørsmålene fra NIKU inn arbeidet. Erfaringer fra andre steder er også relevant når disse spørsmålene skal tas med i vurderingen.</p>
<p>Guro Giske, 23.8.23 <i>Guro Giske er kunstner og medlem av Norsk Billedhoggerforening.</i> Giske påpeker to ting som manglet i forrige prosess med nasjonale minneste, og som bør bli ivare tatt i denne prosessen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Det var ingen allmannamøter som åpning på prosess. Det bør være allmannamøter i forkant av beslutningsprosessene så folk blir hørt og inkludert, slik at vi gjennom en kollektiv prosess kommer fram til noe vi kan stå samlet om. 2. Det satt ingen med spesifikk fagkompetanse på skulptur i juryen. I juryen satt ingen billedhugger eller representant fra billedhuggerforeningen, altså ingen med praktisk fagkompetanse i skulpturfaget; som innebærer å jobbe med tredimensjonal form, skulptur i offentlig rom, minneste og monumentalskulptur. Dette førte til at juryen overså materialkunnskap og naturkunnskap. <p>Sammen med innspillet er det vedlagt et leserinnlegg datert 25.9.2026 signert</p>	<p>KORO deler Giskes syn på at det er avgjørende å ta med oss erfaringer og lærdom fra forrige prosess, og at åpenhet og forankring er vesentlig. Prosessen vi har lagt opp til i programmet (se kap 3, kap 5.3 og kap 9) ivaretar disse hensynene. KORO vil supplere og justere aktivitetene etter behov, selv om dette kan få konsekvenser for framdrift. En inkluderende og involverende prosess er likevel ikke det samme som at vi får et minneste absolutt alle enes om. Ulike hensyn vil måtte vektas i oppdraget, og allmenn konsensus er ingen forutsetning. Betydning av tid, eller hvordan et ferdig minneste vil oppfattes må også tas med i betraktning.</p> <p>Fagkompetanse er som det påpekes i innspillet svært viktig. Dette vil langt på vei ivaretas gjennom juryen som er nedsatt av KORO. I tillegg vil supplerende fagkompetanse fungerer som jurystøtte. Oppgaven er tverrfaglig, og en rekke fagområder må bidra med sine vurderinger slik at forslagene vurderes og videreutvikles innenfor realistiske forutsetninger slik det er omtalt i kap 2.3, 8 og 9. På bakgrunn av innspillet har KORO hatt dialog med billedhuggerforeningen om invitasjon til prekvalifisering og konkurransegjennomføring. Vi ønsker å fortsette dialogen med billedhoggerforeningen</p>

<p>Norske billedhoggerforening og Guro Giske.</p> <p>Giske sendte ytterligere et høringsinnspill 01.09.23:</p> <p>Ønske: Åpen konkurranse til Nasjonalt minnested for 22. 07 i regjeringskvartalet. Fine, sterke og fantasieggende tanker uttrykkes i forbindelse med utsmykningen av det nye regjeringskvartalet under Arendalsuka 23. Da er drømmen at det åpnes for fri og åpen innsending til konkurranse ett sted. I demokratiets navn. Norge kunne unne seg det. Koro burde se at det vil gagne helhetsbildet. Den perfekte anledning for åpen konkurranse med fri innsendelse er iøynefallende: det nasjonale minnested for 22.07 i regjeringskvartalet. En hel Samling (med stor S) skal skapes og minnestedet kommer til å bli en del av det brokete mangfold samlingen vil bestå av. Det er inspirerende. Det kastes lys over Hanna Ryggens verdverden. Tenk hvor lenge den var usynlig. Gode idéer kan være usynlige, ulme lenge ute av syne, i det skjulte.</p>	<p>og Norske billedkunstnere, og vurdere underveis hvordan deres kompetanse kan bidra inn i prosjektet.</p> <p>Konkurransereformen med åpen prekvalifisering og deretter lukket konkurranse i to trinn er nøye vurdert av KORO, i samarbeid med oppdragsgiver KDD. Vi mener konkurransereformen både vil ivareta åpenhet og mulighet for at alle kvalifiserte inviteres til å delta. Samtidig mener vi det er riktig med en lukket konkurranse etter prekvalifiseringen. Å komme med forslag til minnestedet forutsetter at deltagerne forstår sammenhengen minnestedet skal virke i. En helt åpen skissekonkurranse ville være enormt ressurskrevende for KORO, men ikke minst konkurransedeltagere. KORO har diskutert konkurransereformen i prosjektet med Norsk billedhoggerforening og Norske Billedkunstnere. De er begge positive til åpen prekvalifisering, men skeptiske til åpne skissekonkurranser blant annet fordi det innebærer at en rekke kunstnere må jobbe uten å få honorar.</p>
---	---